

ROMÂNIA

**MINISTERUL CULTURII SI
PATRIMONIULUI NATIONAL**
Directia Judeteana pentru Cultura Culte si
Patrimoniu Cultural National CLUJ
Piata Unirii nr.1 camera 24, tel/fax: 0264-597616 RO 400133 Cluj-
Napoca

Nr.168 / 28.04.2010

**Memoriu privind distrugerea sitului arheologic din localitatea Turda, jud. Cluj, punct
„Valea Sarata”**

La sfarsitul lunii ianuarie 2008 Muzeul de istorie din Turda este anuntat de catre primarie ca in zona cunoscuta sub denumirea de Valea Sarata au fost descoperite intamplator oase umane. Reprezentantii muzeului, primariei si politiei Turda merg urgent la fata locului unde constata cu stupeoare existenta unei balastiere neautorizate de primarie. Imediat muzeografilor de la Turda anunta DJCPN Cluj astfel incat in 2 februarie subsemnata impreuna cu subinspectorul Cristian Luca de la Inspectoratul Judetean de Politie Cluj, Serviciul de Investigatii Criminale-Compartimentul pentru protejarea Patrimoniului Cultural National si domnul Horatiu Groza, de la Muzeul de Istorie Turda ne-am deplasat la locul precizat. Acolo am constatat si fotografiat urmatoarele:

- un perimetru excavat de cateva hectare unde lucrarile pareau oprite de ceva vreme;
- o mare cantitate de oseminte umane dislocate din pozitia initiala si imprastiate pe pantele pamantului rezultat in urma excavarilor masive.
- materiale arheologice: fragmente ceramice, blocuri fasonate de piatra (10-12 la numar, unele cu urme de prindere), tige, caramizi, olane, *tegulae mamatae* si chiar obiecte marunte din bronz; un inel de bucla destul de corodat, (foto) dintr-un aliaj pe baza de argint, se dateaza conform d-lui Horatiu Groza in sec. X d. Chr.

Desi intregul context arheologic al acestor vestigii a fost complet distrus prin excavarea suprafetei terenului pana la adancimea de cca. 6-7 m, era clar ca osemintele proveneau

din distrugerea unei necropole de inhumatie, a carei datare la prima vedere parea sa fie atat de epoca romana cat si medievala.

Conform unui raport preliminar intocmit in cateva zile de la data descoperirii de catre arheologul medievist Horatiu Groza din partea Muzeului de istorie Turda, balastiera a distrus in totalitate un cimitir medieval ce suprapunea un strat de cultura roman. Pe baza numeroaselor oseminte (cranii, femururi, bazine, falange etc) el afirma de asemenea ca acestea acopereau toate categoriile de varsta: copii, adolescenti, adulti si batrani. Conform aceluiasi arheolog, care citeaza postul de televiziune local One TV, se pare la data descoperirii si anuntarii autoritatilor, osemintele erau mai numeroase. One TV a fost anuntat de politie inainte ca aceasta sa anunte muzeul, a filmat la fata locului si a difuzat un reportaj. Subliniez acest lucru deoarece credem ca imediat dupa emisiune, cineva a „curatat” locul. Evident se pune intrebarea cine si unde unde a dus osemintele?!

In urma inspectiei am redactat o nota de control pe care am inaintat-o politiei in vederea intocmirii dosarului de caz (Anexa 1). In adresa trimisa IJP Cluj, am sesizat **distrugerea unui sit arheologic necunoscut** care nu figura ca zona protejata in PUG-ul municipiului Turda, dar a carui existenta **nu a fost anuntata** de catre proprietarul balastierei, cf. art. 32 din OG 43/2000 (Anexa 2). Muzeului de Istorie Turda am cerut recuperarea imediata a materialului arheologic si intocmirea unui raport preliminar (Anexa 3). Ca masura suplimentara de precautie, **cu toate ca lucrarile de excavare erau oprite de facto de la sfarsitul anului 2008** (fapt stabilit de ancheta penala) am dispus totusi **oprirea oricaror lucrari** si inceperea unei cercetari de specialitate menita sa evalueze amploarea distrugerilor si eventual recuperarea zonelor neatinse de distrugere.

Din pacate necropola a fost in intregime distrusa, dupa cum releva Raportul cercetarii intreprinse de Muzeul din Turda¹ (Anexa 4). Cercetarea s-a facut in baza unui contract incheiat intre Muzeu si beneficiarul balastierei, Cornel Pop, care a incercat in acest fel sa se disculpe si sa isi dovedeasca buna credinta. Oricum, principalul sau argument in aparare a fost acela ca el nu a avut ce anunta sustinand ca nu a vazut osemintele si blocurile de piatra deoarece a **lucrat numai in timpul noptii**.

¹ Cercetarea s-a facut in lunile februarie-aprilie 2009 iar raportul a fost depus la DJCPN in luna august. Valoarea contractului a fost de 21.600 lei.

Cercetand imaginile aeriene² din zona pentru redactarea notei de control, nu mare mi-a fost surpriza sa descopar in imediata apropiere (cca. 150-200 m de zona excavata) existenta unor vestigii arheologice subterane vizibile intr-o cultura de grau (*urmează imagine google, cu amplasamentele obiectivelor – n. Red. Med. – plan 1*).

Pasul urmator a fost verificarea acelei suprafate, astfel ca impreuna cu colegii de la muzeul din Turda am intreprins o cercetare de suprafata, in urma careia am adunat ceramica de diferite epoci (preistorica, romana si medievala). Mergand mai departe cu cercetarile, am aflat ca terenul respectiv apartine Institutului de cercetari agricole Turda, al carui director stia de cca. 10-12 ani despre existenta unui sit arheologic in zona, sit pe care l-a si semnalat Muzeului National de Istorie a Transilvaniei. Din pacate semnalarea a ramas fara raspuns, devreme ce situl nu a fost inregistrat nicaieri in literatura de specialitate. Luind in calcul forma vestigiilor de pe fotografia aeriana si materialele descoperite atat in zona acestora cat si in zona balastierei, am tras concluzia ca ne aflam probabil in fata unui sit multi-periodic, respectiv o ferma romana (*villa*), suprapusa probabil de o asezare medievala. Ulterior, in urma perieghezei am adaugat si o asezarea preistorica. Ramane de stabilit in viitor dimensiunile si natura vestigiilor din imediata apropiere.

In prezent putem afirma insa cu certitudine ca o zona cu morminte de inhumatie a fost complet distrusa. Ceea ce nu vom afla probabil niciodata este succesiunea cronologica a mormintelor precum si daca unele erau mobilate cu monumente funerare construite din piatra (vezi blocurile de calcar cu urme de prindere). Desigur, blocurile fasonate puteau proveni si de la structuri casnice, probabil de la villa din imediata apropiere. Cu siguranta aceasta era dotata cu instalatie de hypocaust dupa cum arata fragmentele de *tegulae mamatae*. Din pacate nu mai putem aprecia daca spoliile romane au fost refolosite in asezarea sau cimitirul medieval, asa cum nu vom stii niciodata care dintre osemintele dislocate apartineau cimitirului medieval si care celui roman. Ca sa nu mai vorbim de faptul ca unele oseminte puteau fi preistorice! Cert este insa ca toate structurile, fie ele preistorice, romane sau medievale sunt legate de exploatarile de sare din zona. In apropiere, la cca. 3 km sud-vest de balastiera, se afla Salina din Turda, despre care se

² Imagini obtinute de la OCPI Cluj.

presupune ca a fost exploatata inca din perioada romana. (*urmează altă imagine google, cu amplasamentele obiectivelor – n. Red. Med. – plan 2*).

In concluzie, in urma cercetarilor insumate ale DJCPN Cluj si ale Muzeului din Turda am stabilit urmatoarele:

1. Pe terenul excavat a existat anterior un sit arheologic multi-periodic inedit, necunoscut de arheologi.
2. In zona distrusa se afla o necropola de inhumatie, poate si o parte dintr-o asezare romana.
3. Datarea vestigiilor si succesiunea lor cronologica este iremediabil compromisa, lasand loc doar ipotezelor: i) cimitir roman cu monumente funerare din piatra suprapus de unul medieval; ii) asezare romana (extinsa si in apropiere) suprapusa de un cimitir medieval etc.

In baza argumentelor aduse de specialisti, IJP Cluj a intocmit un dosar de urmarire penala lui Cornel Pop, beneficiarului balastierei, incadrat la **infractiunea de neanuntare a descoperirilor arheologice** prevazuta de art. 32 din O.G. nr. 43/2000 si l-a inaintat Parchetului de pe langa Judecatoria Turda. Dupa un an de cercetari procurorul de caz a emis o ordonanta prin care **se dispune scoaterea de sub urmarire penala a invinuitului** (Anexa 5) motivand ca „**invinuitul nu a savarsit fapta cu intentie, forma de vinovatie necesara pentru existenta acestei infractiuni**”. Impotriva acestei ordonante am formulat o plangere (Anexa 6) avand in vedere prevederile art. 3 alin. (1) din O.G. 43/2000, republicata, prin care „*statul garanteaza si asigura protejarea patrimoniului arheologic*”. In opinia noastra, prin scoaterea de sub urmarire penala a invinuitului statul insusi incalca prevederile legale si valideaza infractiuni!

Stimati membri ai Comisiei Nationale de Arheologie, in baza atributiilor pe care le aveti ca specialisti numiti de Ministrul Culturii si Patrimoniului National sa aparati patrimoniul arheologic al tarii, va solicit cu respect redactarea unui punct de vedere referitor la acest caz, intrucat eforturile DJCPN Cluj si ale Muzeului din Turda nu au fost suficient de convingatoare pentru procurorul de caz. Pentru a va convinge de necesitatea acestui

demers, inchei prin a cita un fragment din ordonanta procurorului de caz fara alte comentarii:

„ Din declaratia invinuitului Pop Cornel rezulta ca lucrarile de excavare le-a executat personal, pe timpul noptii si nu a vazut osemintele pe toata perioada in care a efectuat excavari, cuprinsa intre luna aprilie 2008 si sfarsitul anului 2008 pana in luna ianuarie 2009, cand organele de cercetare penala l-au anuntat ca, in urma unei sesizari au ridicat din perimetrul Valea Sarata oseminte umane.

Referitor la blocurile de calcar distruse, invinuitul a declarat faptul ca a simtit cand le-a dislocat cu cupa excavatorului dar nu a dat importanta acestui fapt, crezand ca sunt niste bolovani mai mari.

De asemenea invinuitul a declarat ca stia despre faptul ca in momentul in care se descopera ceva suspect, trebuie anuntate autoritatile locale dar el nu a facut acest lucru deoarece nu a observat osemintele si nici blocurile de calcar dislocate.

Ulterior datei inceperii urmaririi penale invinuitul a incheiat un contract de supraveghere arheologica cu Muzeul de Istorie Turda, dandu-si concursul pentru recuperarea osemintelor si a artefactelor ramase in zona si desi nu i s-a interzis continuarea lucrarilor de excavare, cu toate ca are in derulare un contract de furnizare balast incheiat cu o firma beneficiara, invinuitul a oprit activitatea de exploatare pana la solutionarea cauzei.

Aceste aspecte, alaturi de imprejurarea ca a recunoscut ca avea cunostinta despre faptul ca avea obligatia de a anunta autoritatile in cazul in care descoperea ceva suspect cu ocazia lucrarilor de excavare, dovedeste buna sa credinta ai faptul ca nu a savarsit fapta cu intentie.”

Cu stima,

Consilier principal DJCPN Cluj

Virginia Radeanu

Cluj-Napoca, 28 aprilie 2010